

УДК 372.48

В.П. Владикін

ВИВЧЕННЯ ВУЛИЦІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА КРАЄЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

У статті розглядаються питання щодо форм і методів роботи з учнями під час краєзнавчого дослідження населеного пункту. Наголошується на тому, що використання вивчення вулиці дозволяє вдосконалити краєзнавчу роботу в навчальних закладах, активізувати пізнавальний процес старшокласників в умовах здійснення дослідження.

Ключові слова: історичне краєзнавство, вулиця, населений пункт, краєзнавче дослідження.

В статье рассматриваются вопросы относительно форм и методов работы с учениками во время краеведческого исследования населенного пункта. Отмечается то, что использование изучения улицы позволяет усовершенствовать краеведческую работу в учебных заведениях, активизировать познавательный процесс старшеклассников в условиях осуществления исследования.

Ключевые слова: историческое краеведение, улица, населенный пункт, краеведческое исследование.

The questions connected with forms and methods of work with pupils during the local history research of the settlement are considered in the article. It should be noted that using of street studying allows to improve work of regional studies in educational institutions, to make active informative process of senior pupils in the conditions of research realisation.

Key words: *historical study of local lore, street, settlement, research of regional studies.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах перебудови і реформування української освітньої системи постає питання щодо нових підходів до організації і змісту навчальної діяльності. Важливе місце серед них посідає один із перспективних напрямів сучасної шкільної історичної освіти – історичне краєзнавство, що вирішує проблеми формування особистості, а саме: залучення старшокласників до дослідницької діяльності, розвиток їхніх дослідницьких умінь і творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень і оцінок, навичок критичного мислення [5].

Щоб краще орієнтуватися в складних ситуаціях сьогодення і правильно визначитися у майбутньому, слід добре знати історію села (міста), історію рідного краю, історію свого народу... У загальноосвітніх навчальних закладах України склалася система роботи з історичного краєзнавства.

Педагогічні колективи шкіл, позашкільних закладів використовують різноманітні форми роботи з історичного краєзнавства, які сприяють, на думку Я. Трефяка, «...розширенню знань з історії свого краю, формуванню патріотизму, вихованню підрастаючого покоління на кращих зразках служіння своєму народу, вірності України» [10, с. 34]. Краєзнавство сприяє формуванню культури і вихованню молоді в душі патріотизму. «Всебічні краєзнавчі знання про Україну та її окремі регіони, – як наголошує Ф. Вольвач, – необхідні для успішного туристичного менеджменту і туристичної індустрії» [2, с. 3].

Як всім добре відомо будь-який населений пункт складається з вулиць, провулків, проспектів тощо. Як велика річка бере початок зі струмка, так і дослідження села (міста) складається з вивчення вулиці.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема вивчення вулиці як об'єкта краєзнавчого дослідження стала предметом висвітлення тільки на сторінках збірників, які були створені працівниками Харківської обласної станції юних туристів [4; 6]. Щодо дослідницької роботи в позаурочний час, то про важливість цієї форми роботи наголошували ще радянські педагоги, методисти, психологи [1]. Знайшла відобра-

ження ця тема і у сучасних російських та вітчизняних дослідників [2; 3; 5; 7; 8; 9; 10]. Ці праці присвячені методиці краєзнавчого дослідження, розробці навчальних програм з краєзнавства, формам і методам роботи з учнями.

Мета статті полягає в теоретичному і практичному обґрунтуванні вивчення вулиці як складової частини краєзнавчого дослідження населеного пункту.

Виклад основного матеріалу. Творчий потенціал старшокласників сьогодні може і повинен використовуватися на повну силу. Якщо класична школа з її класно-урочною системою розрахована, головним чином, на трансляцію знань від учителя до учня, як, зрештою, і гурток, то, в процесі взаємодії, вони набувають нової якості, нових можливостей, нових способів діяльності.

Одним з активних методів, який використовується у шкільному краєзнавстві, є дослідницький метод, який передбачає виконання старшокласниками під керівництвом учителя окремих дослідницьких завдань і робіт. Його суть полягає у наступному: «учитель разом із учнями формулює проблему; знання школярам не повідомляються або частково повідомляються; учні здобувають їх у процесі дослідження проблеми; діяльність учителя зводиться до оперативного управління процесом вирішення проблемних завдань; отримані знання відрізняються глибиною, міцністю, дієвістю» [8, с. 18].

При використанні дослідницького методу форма оволодіння навчальним матеріалом набуває ознак дослідження, тому виховує у старшокласників інтерес, кмітливість, активність, самостійність, відповідальність.

Дослідницький метод надає учням перші елементарні відомості про прийоми та способи наукового пошуку, передбачає творче засвоєння знань. Педагоги здійснюють керівництво при написанні рефератів старшокласниками, допомагають їм досліджувати різні історичні періоди того чи іншого регіону.

Для вчителя, який організовує вивчення історії рідного села (міста) рекомендуємо таку послідовність цієї роботи:

Розповідь про першу історичну згадку про село (місто).

Розпочати збір матеріалів про історію села (міста) або якщо вони зібрані, то їх підготовку (або вивчення) здійснити у такій послідовності: історичні відомості про заснування і назву села (міста); як здійснювалась його забудова; перші поселенці і їхні заняття; як зростала чисельність жителів; умови життя, національний і соціальний склад населення; вулиці і площі населеного пункту, їх назви та історія; які визначні історичні місця знаходяться у вашому селі (місті); формування архітектурного обличчя села (міста); визначні особистості – вихідці з рідного села (міста).

В процесі виконання цієї роботи періодично з учнями проводяться бесіди на тему: «Історія села (міста) – історія нашої Батьківщини», «Роль і місце вивчення історії села(міста) в нашому житті», «Історія села (міста) в народних піснях, переказах, легендах, віршах, оповіданнях».

Поглиблюється вивчення певного краєзнавчого об'єкту з учнями і під час тематичних екскурсій до краєзнавчого музею села (міста). Підсумком роботи, своєрідним звітом можуть бути учнівські реферати, до написання яких ставляться певні вимоги: різноманітність тем, відображення в них всієї специфіки краєзнавчої роботи, самостійність у роботі над рефератом, збір і оброблення матеріалу, його систематизація, написання і захист реферату.

Для поглиблення і деталізації краєзнавчої роботи можна запропонувати учням написання рефератів про історію вулиці села (міста), де вони проживають у відповідно обраний період.

Схема підготовки матеріалів до написання реферату з історії вулиці буде мати такий вигляд: історія назви вулиці; події, що відбулися на цій вулиці; історія її забудови, перспективи розвитку; історія побудови та розвитку промислових підприємств, установ та закладів, що розташовані на цій вулиці; історія окремих будинків і споруд; бібліографії цікавих людей, які жили або проживають на вулиці; пам'ятники історії, культури на вулиці.

Цікавий досвід має керівник музейного комплексу Кочетоцької ЗОШ Чугуївського району Стріляна Антоніна Михайлівна. Учням був розданий план опису вулиць, за яким треба було провести пошуково-дослідницьку роботу за такими пунктами:

- назва вулиці;
- походження назви вулиці;
- місце розташування вулиці;
- художньо-поетичний опис;
- створення карти;
- фотографії вулиць;
- головні об'єкти, їх історія;
- цікаві події, які відбувалися на вулиці;

- визначні діячі, які проживають на вулиці (фото, власні речі);
- архівні матеріали (документи);
- стан збереження вулиці.

Учні були поділені на команди за місцем проживанням [6, с. 67].

Результат такої роботи повинен виправдати всі затрачені зусилля – він надасть повний опис усіх вулиць села. При цьому матеріал буде містити елементи і географічного, і історичного, і етнографічного, і генеалогічного опису вулиці.

Крім цього учням, які бажають вивчати історію конкретної вулиці, можна запропонувати підготувати реферат на одну з таких тем: «Моя вулиця – частинка моєї душі», «Рідна вулиця», «Історія вулиці, на якій ти живеш», «Роль вулиці у твоєму житті», «Меморіальна дошка – візитна картка історії вулиці».

Висновки. Вивчення вулиці крім суто історичного аспекту має виховне значення. Адже в процесі дослідження конкретного об'єкту чи соціально-історичного явища учні отримують безцінний досвід сприйняття соціальної інформації з перших рук, у всіх її проявах.

Проаналізовані форми і методи роботи зі старшокласниками в умовах музейного середовища засвідчують свою перевагу в організації дослідницької діяльності учнів порівняно із класно-урочною системою викладання історії, сприяють активізації розумової й пізнавальної діяльності школярів, забезпечують зворотній зв'язок та новий формат суб'єкт-суб'єктної взаємодії учителя чи музейного педагога із учнями.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому можлива розробка програми з дисципліни «Історичне краєзнавство», в якій буде передбачено навчальний час на краєзнавче дослідження вулиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бущик Л.П. очерки развития школьного исторического образования в СССР/ Бущик Л.П.– М.: из-во Ак. пед. наук РСФСР, 1961.– 199 с.
2. Вольвач Ф.В. Навчальна програма дисципліни «Краєзнавство» (для бакалаврів, спеціалістів)/ Вольвач Ф.В.– К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009.– 16 с.
3. Воронович В.М. Музейная педагогика [Електронний ресурс]/ В.М. Воронович.– Режим доступу: http://www.academy.edu.by/details/departments/uumr_soprOSO/Method2_ist.doc.
4. Збірник методичних матеріалів керівникам музеїв при навчальних закладах/ Упорядники І.А. Скриль, Н.І. Буйнова, І.О. Штепа.– Випуск II, з доп.–Харків: ПП «Стиль-Іздат», 2006 – 62 с.

5. Михайличенко С.С. Форми і методи роботи зі старшокласниками в умовах музейного середовища з використанням інформаційних технологій (на прикладі вивчення історії України)/ С.С. Михайличенко// Інформаційні технології і засоби навчання.– 2010.– №3 (17).– Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
 6. Організаторам музейної справи у навчальних закладах Харківщини// Упорядник Н.І. Буйнова.– Харків, 2008.– 126 с.
 7. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі/ О.І. Пометун, Г.О. Фрейман.– К. : Генеза, 2006.– 328 с.
 8. Работа со школьниками в краеведческом музее: Сценарии занятий: [учеб.-метод. пособие]/ Под ред. Н.М. Ланковой.– М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.– 224 с.
 9. Сейненский А.Е. Краеведение в школьном историческом образовании [Электронный ресурс] / А.Е. Сейненский / [Гуманитарное образование в школе: теория и практика](#)). – Режим доступу до журналу: http://image.websib.ru/05/text_article.htm?485.
 10. Третьяк Я. Методика краєзнавчої роботи в школі/ Ярослав Третьяк // Історія в школах України.– 2002.– №1.– С.33–37.
- УДК316.344.42(470.55)